



Viena no visneparastākām  
grāmatām.  
Iespiesta okupētajā Latvijā 1981. gadā,  
bet ar izaicinoši sarkanbaltsarkanu pirmā vāka attēlu.  
Bronislavas Martuževas dzejoļi,  
bet ar Evas Mārtužas vārdu.  
Kā tā?...  
Atbilde priekšvārdā.  
Dzejoļi krājumā.

BRONISLAVA MARTUŽEVA  
EVA MĀRTUŽA

BRONISLAVA MARTUŽEVA

BALTA PUĶE EZERĀ

© Bronislava Martuževa 1981  
© Eva Mārtuža 2007  
© Eraksti 2007  
ISBN 9984-794-95-2  
45 lpp. / ~ 0,37 MB

## PRIEKŠVārds,

*kas izskaidro  
dzejoļu krājuma  
"Balta puķe ezerā" (un arī "Rakstītāja")  
noslēpumus.*

1975. gadā piecdesmitgadīgā Bronislava Martuževa pierunāja sava brālēna Pētera divdesmitgadīgo sievu Evu Mārtužu publicēt viņas dzejoļus ar Evas vārdu. Tiek nošauti divi zaķi: Bronislava atreibj savus izsūtījumā pavadītos gadus un nopelna labu honorāru. Bet Eva? Kāds tobrīd populārajai TV literatūras raidījumā veidotājai un vadītājai motīvs tik lielam riskam? Kāpēc 1993. gadā, kad iznāca enciklopēdija „Latviešu rakstniecība biogrāfijās” viens no tās vērtētājiem Gunārs Daija rakstīja: *“Interesi izraisa tik odioza persona kā Eva Mārtuža, kurai atvēlēts šķirklis ar norādi “RS b (1988)” — tā tad viņa vēl nav nolikusi biedra karti, ko saņēma par B. Martuževa dzejoļu publicēšanu ar savu vārdu...”*

Literatūrzinātniece Anita Rožkalne žurnālā „Karogs” (1993.g. Nr. 8) atbildēja: *„G. Daijam arī gribas moralizēt. (...) Arī V. Šekspīru vajadzētu no pasaules enciklopēdijām mest laukā, jo ir taču pierādījumi, ka viņš nav viņam piedēvēto darbu autors. Protams, protams Eva Mārtuža nav aktieris Viljams Šekspīrs, bet arī Bronislava Martuževa nav grāfs Retlends, tad jau jādala tas grēks uz pusēm un no vārdnīcas nav informēts, nu ko — gan jau! Literatūras vēsture ir jocīga norise. J. Jurevica darbi publicēti ar viņa sievas un meitas vārdiem, A. Čakam bijušas divas sievietes, kuru vārdi doti viņa dzejoļiem. Jā... Tā ir ar to vēsturi.”*

“Brīvā Latvija” Nr. 22(419) raksta: *„Ja rakstnieks savus darbus publicē ar segvārdu, tas nav neparasti, bet Latvijā atklājās gadījums, kad publicētiem darbiem bija ne tikai cits autora vārds, bet arī cita persona — autora lomas tēlotāja.*

*Kad dzejniecei Bronislavai Martuževai bija liegts publicēties viņas “nepareizās biogrāfijas” dēļ, viņas darbus periodiskā un divās dzeju grāmatās publicēja Eva Mārtuža ar savu vārdu, uzņemoties arī dzejnieces lomu. Šo lomu viņa tēloja desmit gadus redakcijās, izdevniecībās, dzeju sarīkojumos, Rakstniekus savienībā, sēdēs un sanāksmēs. Dzeju krājums “Baltā puķe” iznāca 1981. gadā, Bronislava Martuževa un Eva Mārtuža šo gadiem glabāto noslēpumu atklāja 1989. gadā, par ko abas stāsta Mārai Zālītei žurnālā “Karogs” 1990. gadā. “Bez Evas Mārtužas manas dzejas neredzētu dienasgaismu,” paskaidro dzejniece.”*

## Mans prātiņš aiziet ganos

Eva Mārtuža

Katram notikumam ir pagātne. Impulsi. Stimuli. Arī sadarbībai ar dzejnieci Bronislavu Martuževu atrodami daži pamudinājumi bērniībā.

Mans pirmais dzīves cenzors bija tēvs. Mācoties sestajā klasē, es ar viņu kā jau pārliecināts pionieris strīdējos līdz zilām ugunīm, stāstot, cik labā un pareizā padomju valstī mēs dzīvojam. Tēvs, būdams Latvijas laika skolnieks, mežabrālis un dažus gadus Jeņisejas HES-a būvnieks, mani lāga nesaprata. Redzēdams, ka viņa pārliecinātie teksti neiedarbojas uz manu samaitāto prātu, viņš ķērās pie radikālākiem līdzekļiem. Paķēris pie sienas piekārtu plato siksnu, uz kuras viņš katru rītu slīpēja bārdas nazi, viņš apaļīgajam augumam neraksturīgā veiklībā šāva man pa plecu, bet es mākslas vingrotājas vijībā strauji izlocījos un iespruku zem milzīgā ozolkoka galda. Pieķēros pie greznajiem galda kāju bumbuļiem un turējos, cik varēju, lai viņš mani neizvelk ārā. Redzēdams, ka tādejādi nekā neizdosies, tēvs noliecās un līda man pakāļ ar siksnu rokā.

Lūk, šis mirklis mani pārsteidz vēl šobaltdien, jo tobrīd jutos kā teātrī, kur ļoti strauji paceļas priekšgars un pasaule atklājas spilgta un citāda. Es piepeši visu sapratu. Bet nezinaļu, ko tēvs noklusē.

Neba nu mans tēvs no labas sirds 1949. gadā izvēlējās apcietinājumu un nometinājumu Krievijā, Tālajos Austrumos. Piebrauca „melnā berta” un saņēma. Bailīgie, izdzīvotgribošie, par savu un bērnu kailajām dzīvībām domājošie kaimiņi paziņoja, ka padomju varas pretinieks iznācis no meža, sēž pie plīts un labo bērniem apavus. Latgales lauku sētā palika sieva un deviņas atvases. Mazi vēl.

Vardarbīgi visaukstākajās zemēs pārstādīja, nē, nepārstādīja – izmeta izdzīvošanai vai bojāejai vairāk nekā simts tūkstoš Latvijas iedzīvotāju. Manu tēvu arī. Tāpēc, ka piedalījās pretošanās kustībā pret komunistisko, padomju neprātu.

Mana viedā vecmāmiņa Jadviga teica, ka viss par dzīvi jāzina, bet ne viss jādara. Ka pieredzi var iegūt arī vērojot, lasot, ieklausoties un domājot. Man bija desmit gadi, kad pēdējo reizi redzēju kā zirga loks saliekto vājo, ārkārtīgi trauslo augumu, ar baltu skustiņu apsieto galvu. „Kāpēc tev plāni mati, vecmāmiņ?”- jautāju bērna ziņkārē, nepasakot paldies par konfekti, ko viņa izrušināja no tūtas. Vecmamma klusēja. Bija Brežņeva valdīšanas ziedu laiki.

2005. gadā, kad Preiļu rajonā pie Vanagu draudzes baznīcas atklāja piemiņas plāksni mana tēva brālim Romas katoļu Vanagu baznīcas prāvestam Antonam Juhņevičam (“Vientulis”). 1945. gada 24. augustā Latgalē, Dubnas mežos, ar

mērķi atjaunot 1918. gada 18. novembrī nodibināto Latvijas republiku viņš noorganizēja partizānu konferenci un no izklaidētām partizānu grupām izveidoja Latvijas Tēvijas sargu (partizānu) apvienību (vēlāk - Latvijas Nacionālo partizānu apvienību (LNPA) un bija tās prezidija priekšsēdētājs.

2005. gada rudenī Preiļu rajonā pie Vanagu draudzes baznīcas atklāja piemiņas plāksni priesterim Antonam Juhņēvičam. "Atceres pasākumu rīkojam Lāčplēša dienas priekšvakarā, jo nacionālie partizāni ir Lāčplēša ordeņa apbalvojuma cienīgi. Vēlos, lai Vanagos kritušajiem nacionālajiem partizāniem noņemtu daļā sabiedrības dominējošo apzīmējumu "bandīti". Viņi toreiz vēlējās paturēt savu valsti, savu Latviju. Tas nav bandītisms, tā ir varonība," atklāšanas brīdī uzsvēra gados jauna vēsturniece. Viņa atbildēja uz manu desmit gadu vecumā uzdoto jautājumu. Lai izdabūtu no meža un iznīcinātu brīvības cīnītājus, priesteri māti un mūsu apcietināja. Daugavpils cietumā manai vecmāmiņai Jadvīgai mocītāji lēni un ar baudu pa šķipsnai vien līdz pēdējam izplēsa matus.

Savukārt Lubānas klāni un meži deva patvērumu un iedvesmu Bronislavai Martuževai. Arī te darbojās nacionālie partizāni.

Astotajā klasē rakstīju dienasgrāmatu. Pēc gandrīz trīsdesmit pieciem gadiem, to ievadot datorā, biju visai izbrīnīta. 1968. gadā draugu pulciņā mēs spriežam, kas jādara, lai Latvija būtu brīva un kādas tai būs iespējas saimnieciski izdzīvot un būt ekonomiski stiprai. Šos dialogus esmu sīki uzrakstījusi. Vai manī nemājoja bailes? Neatceros. Pašcenzoru tēvs bija atstājis pagaldē.

1974. gadā es aiznesu uz Rakstnieku Savienības organizēto Jauno autoru semināru dzejojumu par sapuvušajām galvām. Viktors Avotiņš lūdza, lai to nolasu publiski. Pirmā uzstāšanās. Sapuvušo galvu ideja bija visai skaidra — ja kādam tā vēl nav gana sarkana, tā jānomaina pret vēl sarkanāku un jaunās galvas sviež pakal no visiem avīzkioskiem un drīz to darīs katra tirgotava. Zālē iestājās tas mulšinošais klusums, kad adata rīb kā lielgabals. Nesapratu, kāpēc man jālasa un nesapratu arī klausītāju reakciju. Mans pašcenzors snauda. Bet Viktors teica, ka viņš speciāli lūdzis, lai nolasu, jo nekad to poēmu šī valsts nenodrukās.

Taisnība jau vien viņam bija. Drukāja maigas mīlas muļķības par atdošanos uz kailas grīdas daudzstāvu nama trešajā stāvā. Paldies Arvīdam Skalbem un publikācijai žurnālā "Karogs", jo tieši šis dzejolis pievērsa uzmanību manam vārdam. Otrs dzejolis bija par sarkano sauli, par melnā sauli, kas vienu sola, citu dod. To publicēja ar Imanta Auziņa gādību "Dzejas dienu" kopkrājumā.

Mana ironija par melnā sauli nerima, manam garam miera nebija. Ceturtajā dienā pēc kāzām ar Pēteri Mārtužu, es un arī Bronislava Martuževa vācām vīramātes laukā kartupeļus. Ko mēs runājām, neatminu. Bet mani fascinēja viņas domas brīvība, jo tā saskanēja ar manējo. Es biju sastapusi cilvēku, ar kuru varēju runāt uz visu banku. Bez cenzūras.

Vīns, nebēdnīgas dejas Jāņu naktī, burvīgas vakarēšanas. Smaids, smīns, ņirga par sistēmu, kurā dzīvojam, tas viss saistīja un reiz es piekritu, ka jāspēlē ir pa īstam un sistēmai jāieriebj līdz visdziļākajām kaula smadzenēm. Man toreiz bija divdesmit gadi, Bronislavai piecdesmit. Ak, Dievs! Viņa taču bija tik jauna! Es ar saviem jaunajiem gadiem redzēju tikai gara vitalitāti un dzejas alku pilnu dvēseli.

Pirmo izmēģinājuma "balodīti" mēs sagatavojām gan tikai pēc pieciem gadiem, skaitot no pirmās iepazīšanās dienas. Krievu dzejniekam Aleksandram Blokam tuvojās jubileja un es aiznesu uz "Karogu" atdzejojumu kopu. Nodrukāja. Publikācija mūs spārnoja.

Bet Bronislavas dzejoļus es mazliet pārtaisīju. Samocīju rindas, salauzu un padarīju nefīras atskaņas. Lai dzejas kritiķiem ir iemesls mani pamācīt, palabot. Lai ir glavļītam mazliet ko noēsties un pakraifīt pirkstu. Pārlabotās vietas atlaboju un "Balta puķe ezerā" iznāca kā balta puķe vien ar nejaušām izdevniecības nepamanītām *blusām* jeb kļūdām. Bronsas tante savā eksemplārā izlaboja un tas atrodas Okupācijas muzeja fondos, kur es nodevu jau pēc Latvijas Neatkarības pasludināšanas.

Mēs atlasījām tikai mīlas liriku, bet rūpīgi tajā ieskaņojām:

*"Kam dziesmai vārdus kopā lasu  
No debesīm, no zemes šās?  
Kam dziesmai vārdus kopā lasu,  
Ja it neviens to nedziedās?"*

Un kurš gan, raugoties uz manu seju un vienmēr smaidošajām acīm, varēja iedomāties, ka vārdi

*"Laiks ierit pusnakts tecē,  
Zuz stieplēs vienmuļāk.  
Pirms vasks būs kulis svecē,*

*Tev jāpārņāk,"* varētu slēpt tos baigos gadus, kad Bronislava sadarbojās ar mežabrāļiem, kad bija sakarniece, kad viņas mamma sēdēja pie loga un kopā ar trīsuļojošu sveci gaidīja rītu.

Mans izskats un attiecīgi arī vieglā, draudzīgi gaisīgā televīzijas literatūras raidījumu vecākās redaktora attieksme pret dzejniekiem, pret ikvienu nerādīja nekādas šaubas, ka tāda būtne var uzrakstīt tikai

*"Aū, aū!"*

*Mans prātiņš aiziet ganos.*

*Un tavējs arī, arī!"*

Māra Misiņa uzrakstīja recenziju, kurā teikts: „Šobrīd tik aktuālā problēma kļuvusi par jaunās dzejnieces krājuma smaguma centru. Jautājums tikai — cik smags ir šis centrs, vai autores attieksme pret tēlojamo ļauj noteikti spriest ar viņas ētisko ideālu? “Šobrīd esmu spalga vēja svelpa, Kas pār jumtiem gavilējot skrien,” raksta Eva Mārtuža. Dzejnieces atklātība un nelielkuļotība dara viņas personību pievilcīgu, jo neba pasaule sakompilēta. E. Mārtuža uzstāj mums noticēt, ka viņas dzejas sievietē pati to purvu bridusi, kura malā stāv tik daudz vaimanātāju. Ievadā dzejniece raksta, ka bērībā basām kājām skrējusi pa zāli un sēdējusi līdzās čūskai, nevis uz asfalta blakus izšautai riepai. Un harmonisku pasauli viņa lasītājam neapsola.

Blakus čūskai, nevis izšautai riepai ... Žēl, ka šis spilgtais kontrasts daļā Evas Mārtužas dzejoļu zaudējis savu dramatismu; tā vien liekas, ka čūska tomēr pabēgusi sāņus. Eva Mārtuža atstājusi vaļā vēdlodziņu tādos “ļaurā gara inspirētos” dzejoļos kā “Ko raudi, kas kaitēja ...”, “Ak, ozoli, mans septiņkārtīgs prieks...”, “Par mani saka: glēvulis!”, “Līgavas zagšana Latgalē”, “Gar Daugavu”, un šajā vaļā atstātajā vēdlodziņā pazib tikai pūka aste, kuru cērt vai necērt — tāda lakstošanās vien iznāk. Gribējās, lai E. Mārtuža mazāk spēlētos ar savu pasauli, lai pārdzīvojumu nepietuvinātu banalitātes bīstamajai robežai. Lielā mērā tas ir arī mākslinieciskās varēšanas jautājums. Evas Mārtužas literārie skolotāji ir tautasdziesma un trīsdesmito gadu dzeja. Dzērājpuiša tēmas risinājums dažviet pārāk tuvs tautasdziesmas stilizācijai. Trīsdesmito gadu dzejas iespaids visspilgtāk parādās jūtu uzplūdu un atplūdu lirikā. (...) Desanka Maksimoviča savā liriskajā strīdā ar valdnieka Dušana likumu krājumu dzejolī “Marijām Magdalēnām” raksta: “Es prasu žēlsirdību rokai — sudraba zaram, viņu kaislībai atkailinātai un nolādētai — Marijām Magdalēnām.” Arī es kā Evas Mārtužas lasītāja prasu žēlastību viņas pirmā dzejoļu krājuma vēju svelpām, mākslinieciskajām un ētiskajām nepilnībām, jo ne ar saltu roku un ne garlaicīgi intelektuālos ūdeņos ir ierakstītas viņas dzejas spožākās rindas. Nevar daļēji citēt dzejoli “To, kas man nepieder un nav...”, tas jālasa viss. Gribas ticēt Evas Mārtužas “Zemes un saules vārdiem”, viņas pārtapšanai, kuras fons uzzīmēts šajā dzejoļu krājumā, nežēlīgi pārtapšanai, kuras būtība izteikta noslēguma dzejoļa rindās:

“Aizmirst gražīgus vārdus. Aizmirst...

Lielāks par pasauli

Maigums

Elpo pie sirds.””

Redzīgi vērtēja. Pamanīja, bet nesaprata. Cenzors mūsos strādāja ar neparasti skaidru prātu. Mums bija jāstāda grāmata, kura nepievērsīs glavlīta uzmanību. Un nepievērsa arī.

Reiz 1992. gada pavasarī, ierakstot kādam TV raidījumam sižetu, filmējām pašā Rīgas centrā pie katedrāles, toreiz to sauca par “Dieva ausi”. Te garām gāja jauns cilvēks (Nadziņš), kurš strādāja Stabu ielā un atbildēja par dzejas un dzejas rakstītāju politisko un idejisko atbilstību padomju sistēmas propagandētajiem ideāliem. Es viņu zināju no laika, kad viņš Radiorūpniecībā strādāja par komjaunatnes otro sekretāru, bet man, toreiz septiņpadsmitgadīgam skuķenam, bija jāraksta par šo organizāciju avīzei “Cīņa” raksts. Viņš apstājās un teica, ka par mani esot iesūtītas divas vēstules, kurās apgalvots, ka “Balta puķe ezerā” nav mana grāmata, bet gan mana vīra radniecības no Lubānas. Izbrīnā iepletu acis un smeļoties izmetu, ka tad jau man jābrauc uz Lubānu iepazīties, ja reiz manos rados ir īsta dzejniece. Viņš atvadījās un aizgāja, bet es pirmo reizi dzīvē sastingu.

Man bija divi mazi bērni. Man ir bērni! Esmu viņu dzīvi padarījusi nedrošu. Es zināju daudzus likteņstāstus par izsūtījumu, par šausmām, ko tēvs stāstīja, viņa paziņas. Biju pietiekami klausījiesies “Brīvās Eiropas” radi RAIDĪJUMUS. Bērni, mani bērni! Apjaušma par iespējamām sekām beidzot manī pamodināja pašcenzoru. Bet ne jau to, kurš meklē dzejoļos nelabās vietas un pats izravē. Nē! Pēc šausmu murgos un sapņos pavadītām dažām naktīm, es smaidīju vēl platāk un pārdrošāk un rudens dzejas dienu izbraukumos lasīju aizvien pārdrošākus dzejoļus. Bronsas tantes dzejoļus es zināju jau no galvas. Man reizēm pēc uzstāšanās nāca klāt un vaicāja, vai es nebaidos. Tie bijuši vārdi, kas stīprina visu sirdis, bet man taču esot bērni.

Savukārt Bronslavai gadījās kāds piedzīvojums Lubānas kapos. Pie Bronsas piegājusi kāda sieva tērpta melnā un teikusi, ka zinot, ka Bronsa esot radniece tai dzejniecei, kas uzrakstījusi dzejoli par viņas dēliņa nāvi. Bronslava drusku apjukusi, bet sieva tik stāstot, kā meklējusi grāmatu “Balta puķe ezerā”, līdz viena barkaviete atdāvinājusi savējo. Cik gan labi tur viss esot pateikti! Un skaitījusi no galvas: “Par mani saka glēvulis”. Bronslava atceras: “Mēģināju iebilst, ka tādu gadījumu droši vien dzīvē ir desmitiem. Bet šī “skaidri pazīstot”, pat uzraksts uz vainaga lentas tieši tāds pats. Tā ka, lai es pasakot mīļāko paldies dzejniecei par mātes sirdssāpju saprašanu... Še tev septiņi kalēji! Bet es apsoltīju aizkustinātajai sievai, ka viņas pateicību Tev nodošu. Saņem nu un valkā vesela! Pie reizes — vai šis ir vienīgais gadījums, kad Tev ar šo dzejoli pateicas? Tad Tu tiešām esi tautas dzejniece un, kur vērtēs parastā tauta, tur Tu būsi priekšgalā. Diemžēl nosaukumu “tautas” dod tikai tiem, kas aizgājuši no tautas pietiekami tālu un kļuvuši tai nesaprotami.”

Bronslava jūtīgi vērtēja it kā manu vienaudžu dzeju. Tas man noderēja, jo reizēm bija jāpauž viņas uzskati: Ieskatam domas no vēstules, kas rakstīta „23.I.85. vakarā.

Labvakar, Eva!

Nupat saņēmu Tavu vēstulīti pārveduma otrajā pusē. Makten jauki uzrakstīts, paldies! Un arī par naudiņu, paldies, protams. Redzams, šoreiz asi nosēdusies galīgi “uz auksta”, ja ar pārvedumiem neniekojies. Kā nu neredzēsim Tevi “Veselībā”! Rūpīgi biji gatavojusies, un runāji gods godam, tikai stipri bikli un iemācīti kā skolniecīte, bez neviena

smaida (nebija gan arī īpaši par ko). Es biju nesaprašanā par Tavām acīm — vai pielīmētās skropstas tās bija, jeb tikai grima svītras zem acīm šaurinām, un ieteica man likt Tev pie sirds divas lietas: gaišs tērps melnbaltajā ekrānā “neskatās”, tas viens, un kļošs, arī tagadējam augumam vairs neizskatās, sevišķi ziemā nē (ka jums tur karstas telpas, to skatītāji nejut). Tātad darbadienas elegances taisnūs svārkus un augšgalā kaut ko tumšu. Tas gan labi, ka Tev vismaz nebija tas modes blāviens, kas visas redaktore un direktore nešampējis līdz riebumam. Šis te: “Līdz riebumam!” — teica Freibergs. Vispār tie spīduļi un karuļi jau tapuši par īstu bezgaumības skati TV ekrānā. Un tad vēl — samts parastā darba dienā! Pat Gunta Lejiņa šauj buku. Nu, kā patika RS valdes priekšsēža vadītais pirmais šā gada “Avots”? Rimants bija makten smuks, Zanderei bija loģiski būvēta pasaulaina, un frāze, kas neplivinājās pa vējam. Aizpuriete ar savu romantisko tvērumu nav manā gaumē, tur neko nevaru darīt. Toties Eva Rubene ir skuķis — īsts tūradnis. Un ar nesatricināmu pašcieņu, tādu gaužām vienkāršu, bet īstu. Vispār saruna sanāca gluži interesanta, man tikai nepatika, ka dzejniece teica: “Man mājās ir divi bērni!” it kā šīs būtu tos mežā zem celma atradušas. Vai viņas vientuļās mātes? Šitādu fušieri gan nepielaid, ja Tevi (неповсн чак) uz šādu pārrunu uzaicinās! Solīt jau solīja, ka citus jaunus arī mums parādīsot. Vai Tev nebūtu pirms (pēc) tāda uzaicinājuma, kad saņemsi — ja saņemsi — jāizbrauc kaut kurp uz laukiem pārdomāt, ko vari skatītājiem sacīt un sarunas laikā iespraust valodā? Vajadzētu šo-to, — varbūt no pļāpāšanas iznāk arī kas nopietns. Kauč tas jaunrades žurnāls! Varbūt tiešām pierunās. Vēl kas man nepatika: dāmas lasīja jau drukātus dzejoļus. Nabadzības apliecība! Cauri! Labā acs nemaz vairs neklausā. Sveicieni vīram un bērniem, gaidīsim nākamo “Veselību”.  
Visu mīļu un labu!  
Bronšastante”

Ne jau glavliņš vērtēja dzeju, bet dzīvi, jūtīgi cilvēki. Es patiesi vēl šobaltdien nezinu, kā un ar ko man laimējās iegūt tik nopietnu nedraugu, taču tieši personīgās attiecības un attieksme noteica dzejas vērtējumu. Bronšlava to ļoti pārdzīvoja, jo labi apzinājās savas dzejas vērtību. 1984. gadā Bronšas tante kādā vēstulē raksta: “Ar ko tu sapiktoji Andu Kubuliņu, ka šī tevi tā izpopularizē “Dzejas dienas” apskatā?! Jā, mīlīt, neesi Tu šogad tikusi uz vienāda līmeņa ne ar Belševicu, ne ar Čaklo. Cerēsim, ka Vērša gads būs labvēlīgāks.”

Viņa mani mudināja uzturēt labas attiecības ar Imantu Auziņu: “Bez šī cilvēka padomiem un tiešas vilkšanas Tu par dzejnieci netaptu. Tikai izsīkušas upes gultne nepazīstot pateicību pagātnei. Starp citu — kas ar Arvīdu Skalbi? Vai esi piezvanījusi un apjautājusies? Viņš arī pamatīgi sekmējis Evas Mārtužas profesionālo izaugsmi. Pāris sirsniņu vārdu kauču pa tālruni var palīdzēt slimai sirdij ar “pozitīvu emociju lādiņu”. Nevajag taupīt sirsniņu.”

Gatavojām “Rakstītāju” tikpat rūpīgi. Mums nebija vajadzīga sadursme ar glavliņu, tāpēc vissmagākajiem dzejoļiem devām vienotu virsrakstu “Piemīņas stunda Priekules kapos”, jo visi zināja, ka šajos kapos guļ visi kritušie, kas savākti Kurzemes katla dziļēs:

“Mēs zemes daļa zemē svētā savā,  
Un savs mums pāri tīrais debesjums”.

Tur bija skaidras rindas, tīras, nepārprotamas domas, kuras tagad zina visa Latvija:

“Gan ordenis, gan centrālcietums.

Vien divas puses medaļai:

Dos beidzot zeme abām vietu

Un dzīvu puķi metīs lai.”

Ar grāmatu tomēr negāja viegli. To nodevu jau 1983. gadā izdevniecībā “Liesma”. Pirmais nosaukums bija iecerēts “Sirmā stunda”. Nodaļai par karā bardzību bija nosaukums “Sāpju stunda”. Visas bija pakļautas stundu ritumam: “”Sāpju stundu” man gribētos saukt par nestundu un krietni grozīt, bet pie šī darba esi vajadzīga Tu pati. ”Jā un man vēl gribētos, lai būtu sestā stunda, kur saietu viss, kas šinīs striktajās piecās stundās neietilpst. Tur vēl man ir diezgan ko domāt, jo kārtošana ir piņķerīga būsana.”

Atlika. Bronšlava togad rakstīja: “Ka Jurciņš Tevi atbīda uz 86. — 87. gadu, nav neprātīgs solis, nav ko pārmest ImA (Imantam Auziņam) un vispār nevienam. “Debija” taču gatavota tiek!? Kādā izdevniecībā iznāks un kuram gadam plānota? Ja “Viss piepildījies” un tamlīdzīgie dzejoļi būs iznākuši krieviski, tad Jurciņš arī vairs nebremzēs. Tas skaidrs kā 2 x 2. Ceru, ka parindeņus sagādāji kvalitatīvus un visvajadzīgākos. Derētu palasīt.”

Paralēli es kopā ar tulkotāju no Maskavas Dmitriju Ceseļčuku, viņš lieliski saprata īstos zemtekstus un vēsturi zināja tikpat izsmeloši, speciāli atlasījām visbīstamākos dzejoļus, lai izdevniecībai varētu būt brīvas rokas: sak’ maskavieši jau ir iztulkojuši un nopublicējuši kopkrājumā “Oktāva”. Mūsu atlase nostrādāja.

Gatavojām arī grāmatiņu bērniem. Sakārtoju pēc saviem ieskatiem. “Vispār jau esmu sajūsmā, kas tikai viss Tev neizrādās bērna dzejoļis esam! Paldies par Rancānītes priekšvārdiem! Labi, ka atsūtīji. Tas manikīrētais pirkstiņš un pilsēnieciskā lauku uztvere mūs nosmidināja. Vispār atsauksme ārkārtīgi labvēlīga. Kaut no viņas vieglās rokas visas tādas būtu!” Bet bērnu grāmata iestrēga izdevniecības labirintos.

Bronšlava un es rakstījām vēstules. Mums bija savdabīga Ezopa valoda. Ja nu kāds atver, izlasa, analizē? Ko viņš sapratīs, piemēram no šādas vēstules teksta, ko sūtīja Bronšlava:

„Labu dienu, Eva!

Vo paļdis, a paļdis! Par tik jauku bildīti. Un par Žanetes pašrocīgu parakstu. Ak, šarms, ak, grācija!

*Kā no pasaku grāmatas vāka. Kristāla kurpīšu vien vairs trūkst, ko pusnaktī pazaudēt, kronis jau ir. Patiesi izdevusies bilde. Vai tētuka darbs? Tad viņam zaldātība ir pieķērusi kādu šņaucienu brīva laika!? Vispār Tava vēstule bija saturīga un rosinoša. Diemžēl, mans diasotiskais spriedums ir atkal komiskos augstumos, un dzīvoju vienā zāļu reibumā.. Acis arī rāda tikai caur miglu.*

*6.II Aizkrita vakar tā migla priekšā un cauri bija. Pievakarē, kad atžirga, vajadzēja lasīt Tavus tikko pienākušos dzejoļus. Pirmkārt malacis esi Tu, ka devusi viņam tos, kas krājumā neietilpst, piem. "Vētra, vētra grīlo egles" un tas otrs — par klusumu, kas lien ar skudru kājām. Ceseļčuks arī ir respektējams talants, vispār tieši tas, kas šādam ciklam vajadzīgs. Pirmā lapa mani tā sajūsmināja, ka gribējās ieteikt oriģinālu pārstrādāt pēc tulkojuma: "Viens pats pret visām ordām cēlos". Tas vairāk atbilstu vispārējai tulkojuma koncepcijai. Jā, jā! Tulkojumam ir pašam sava noskaņa un koncepcija, daudz bargāka, skarbāka, vīrišķīgāka, kamēr Tavos dzejoļos daudz vairāk sievišķīgas pakļāvības, nolemības, pat poēzijas — arī dotajos apstākļos. Aprīnojama ir viņa pietāte pret formu. Šinī sakarā man nāk prātā, ka viņam padotos, teiksim "Ieva Ēdenē" ar tās smalko humoru. Bet ja nu viņš ir izvēlējis tieši "Piemīņas stundu", tad lai notiek viņa prāts.*

*Neizbēgami ir arī zaudējumi — latviskās mentalitātes pārvēršanās kādā anonīmākā kvalitātē. Tā "Kursas saule rāmā", pēdējā lapā, tie "tēvu cirstie pakši" pirmajā, tas sievišķīgi poētiskais "tiks ir mums bez liekām rūpēm zvēra, putna kaktis" 3. lapā ir atradis nesalīdzināmi bargāku izteiksmi, pazudis sievišķības elementa klātbūtnes iespaids. Var jau būt, ka tā arī vajag, jo šis izdevums būs tikai ceļa sataisītājs oriģinālam. Katrā ziņā cepuri nost un visu cieņu šim tulkotājam. Viņam nav nevienas šādas kļūdas kā Frenkelim, kas skumjo pašcieņu dzejoļi "nenāk šovakar man līdz, neliec ļaužu mēlēs" ir pārtaisījis par lūgšanas un žēlastības ubagošanu!*

*Gramatiskās kļūdas lieku uz pārdrūkatāju konta. Uzsvars, kur 8. lapā traucē caurcaurēm izturēto ritmu. Zini ko? Ja EmGra (Milda Grīnfelde) nesūtīja Tev grāmatu, tad Tev tik un tā viņai jāpateicas, tālr. ja nemaldos 452406; viņai lauza kreisā roka, bet strādāšana traucēta, varbūt Tevi pieņems. Viņa ir specs, labi zini! Pasveicini no manis, pastāsti, kā man klājas un galvenais, — lai absolūti vaļsirdīga! Un paņem līdzī lapas abās valodās. Galvoju, ka gūsi bezgala daudz. Paņem līdz kādu maijpuķīti un atbrauc, viņa Tev palīdzēs simtreiz vairāk nekā es. Sarunāts? Bronzastante*

*P. S. 4 lp. pēdējais pants mani pārsteidza un sajūsmināja. Daudz iespaidīgāka ieskaņa. Paskat, viņš nevis dārgi pārēk nāvi, paša zemē, bet dārgi liek maksāt par šo svēto nāvi. Un ne jau viņš ir piesaucis šo bēdu. Kolo-ko-lo-ko-lo-sāli! Varens iesākums!*

*Vai sūtīt, vai aizbrauksi pakaļ ar TV? 32 grādi sals, netiekam uz miestu."*

*"Rakstītāja" iznāca 1987. gadā. Vitolda Valeiņa recenzija bija cildinoša. Aizmirstas visas iekšējās recenzijas un to noraidījumi. Arī Pētera Pētersona 1988. gadā teiktie vārdi par to, ja tādi dzejas rakstītāji, kuru dzejoļos pieminētas žurkas, tiks uzņemti Rakstnieku Savienībā, tad viņš no šīs organizācijas stājas laukā, jau piedoti un noguldīti amizanto atmiņu krātuvē.*

*„9.11.88.*

*Eva, čau, Eva, čau, Eva, čau, čau, čau!*

*Apsveicu Tevi! Tātad tomēr! Vēstule bija riktīga dzeja prozā, un kad Tu pēc uzņemšanas "knapi tenterēji pa durvīm ārā", tad mēs skaļi smējāmieš abas ar Mītanti. Tātad tiesa gan — ugunsgrēka seku komisēšanā Tu esi piedalījies jau kā RS locekle. Esmu sajūsmā!*

*Kur parādīsies Tavs raksts par Eihvaldu? Taču ne "Cīņā"? Tā man nenāk. Un kad raidījums par Medni? Cik žēl, ka man nav viņa lielisko Sibīrijas dzejoļu, jau pirms gadiem 15 tiku iedevusi tos skolotājai Karinai. Kaut kādā sakarībā viņa tos ir noglabājusi un nevarot vairs atrast. Kā es, Maijas vēstules. Jā, M.Č. savā orgānā vēl vienmēr nav par Maiju neko nopublicējis.*

*Jā, Maija Poiša teica arī man, ka zinot, ka es esmu sēdējusi. Un Miķelis Gruzītis sacījis: "Avīzē viņu nevar likt, viņa ir sēdējusi, nav nozīmes fotogrāfēt." Un man bilde tiešām nav "Starā" (raj. avīzē) bijusi. Viņa zina arī, ka Tu esi man rados. Tas arī viss. Nē, ar Medni kopā man nav gadījies tikt. Bet ko Pelēcis runāja par Čaku? Nudien, atskrien kādā sestdienā! Papļāpāsim. Pagaidām dzīvo un turies atspērusies!*

*Broņas tante"*

Ar glavļitu iemācījos sadarboties un pat draudzēties. Visgarākās pārrunas ar glavļitu man bija strādājot televīzijā. Par katru raidījumu viņiem bija piezīmes un man bija jāizskaidro, kas ir kas. Jāteic, ka TV cenzētāji bija saprotoša tauta un tikai divas reizes man pa īstam gadījās "saķerties". Tie bija raidījumi par Aleksandru Pelēci un Jāni Medeni. Mēs abi ar Māri Čaklo devāmies pie toreizējā prokurora Dzenīša. Pieņēma mūs Batarags. Iznesa milzīgus sējumus ar abu dzejnieku lietām. Dialogs vilkās ilgi un dikti, bet beigās mēs vienojāmies, ka viņiem nav jāparaksta ēterā palaišanas dokuments, bet mēs esam noskaidrojuši lietas būtību. Raidījumi aizgāja ēterā tādi, kādus bijām izveidojuši. Tikai nelaime viena, ka arhīvos tie nav saglabājušies.

Kas pats nodarbojas ar lielo spēļu spēlēšanu, tam rokās dodas līdzīgi sižeti un dzīves stāsti. Visbēdīgākais piedzīvojums man ir 1990. gadā ar raidījumu par Ēvaldu Valteru un viņa dzejoļu grāmatu "Rusiāde". Šo grāmatu kā faksimilkopiju man atveda radniece no Amerikas 1988. gadā. Biju to izlasījis un vienā no TV raidījumiem "Ar Māras zīmi" pastāstīju par to, citēju dzejoļus. Lūdzu, lai atsaucas kāds, kas zina šīs grāmatas autoru.

Tūlīt pēc raidījuma izskanēšanas man zvanīja aktiera sieva Vera Gribača un noslēpumaini paziņoja, ka viņa zina autoru un ir gatava mani ar viņu iepazīstināt. Tā nokļuvu Ēvalda Valtera dzīvoklī, iepazīnos ar fantastisku personību pāri un pieteicu veidot īpašu raidījumu par “Rusiādi”, jo stāsts bija to vērts.

Raidījumu veidoju augošā dramaturģijā: dzeju ik pēc viena dokumentāla stāstījuma lasīja Harijs Liepiņš. Stāsts, kā manuskriptu nogādāja uz zviedru kuģa, kur to izdeva, Ēvaldam Valteram nozīmēja ļoti daudz. Apvaldītā emocionalitātē, sižetu izkārtoju tā, ka līdz pēdējai epizodei īstais dzejas autors bija labi slēpts. Iecere izdevās, tā radīja bumbas sprādziena efektu, kad beigās tika nosaukts autors. Es paguvu raidījumu nokopēt un tūlīt pēc ētera 1990. gada aprīļa beigās izvest uz Vāciju. Atgriežoties uzzināju, ka raidījums atkārtotumā ēterā nav palaists, jo toreizējais redakcijas vadītājs Vilberts Opalais to pavēlēja nodzēst. Pašcenzūra darbojās.

Broņislava rakstīja: ” Sveicināta, mana puse!

*Beidzot ieraudzīju Tevi “Māras zīmē”, kur šis vecišķi apnicīgais raidījuma temps jau bija paguvis padarīt mani skeptisku. Parādījies Tu un iedevi pārdomām pipariņa priekšķīti (nez’ ko man šodien viss uz “p” burtu vien iet). Patiesi! Pirmajā patika “Prometejs”, diemžēl, pielikts kā piedēklis pēc ārējā, ievilcies pēc pusnakts. Nebija vairs spēka nosēdēt. Jā, arī nenoskatījies. Otrais bija tādi gaidīšanas svētki, kad nu būs, kad būs? Lasu TV zibsnī, kas vērtē gauži atzinīgi, skatos uz vēstuļu paku Tavās rokās un mokoši domāju, kur tā vaina — raidījumā vai manī? Nesit, ja gribi, bet “Burtnieks” man patika labāk. Vispār jau domāts labi, ar “firmas” garīdznieku utt. Bet es Tev ieteiktu, savu daļu gatavojot, apmeklēt Rēzeknes Trjapučko vai Barkavas Cimanēviču, kuru pārdomas mazāk ordināras. Bija ko teikt arī par citām iedabām, diemžēl, tās ir aizmirsušās.*

*Jā, par mūziku! Silava, laikam, Tev draudzene, bez tam ierakstus atkārtot nav slikti, dubults neplīst. Tomēr pārmaiņas pēc paacini Plakidi ar viņa kundzi, vai jauko Vasku. Jā, ka neaizmirstu: saņēmu vēstuli no Saškas! Izdari attiecīgus secinājumus, un vispār uz februāra beigām vai marta sākumu mums derētu redzēties. Šie tur Liepājā baigi ražojot, nodibinājuši RS filiāli, taisot saietus. Taisni pābrīnījies — dzīvs kas dzīvs! Cerams, par dubulto liktens līniju. Nu Čau! Gan jau! Sveicieni ģimenei! Broņastante.”*

Man ir palicis dzejoļu grāmatas rokraksts ar skaistu Ēvalda Valtera ierakstu: “Šarmantajai Evai Mārtužai”. Paldies!

Ja es dzīvotu Šekspīra laikmetā, iespējams, būtu radījusi kādu mīklu. Padomju varas, LPSR laikā mans gars, mana būtība bezgalīgi alka brīvības. Ja nebija patiesas gara brīvības, bija pārgalvība:

*“Mūs izsmejot, slien ragus balta kaza,  
Kas zvaigznēs ņipri ganās.  
Vēl debestētiņš nav ar rīksti nācis,  
Vēl pārgalvības laikmets tikko sācies!”*

Tā bija mana dzīve. Brīva un „uz visu banku”. Jo biju dubultniece. Sava vīra māsīcas Broņislavas Martuževas „alter ego”. Ja mūsu ekstravaganto dzejas publicēšanas metodi atklātu, es varētu zaudēt trimdas sajūtu savā zemē un iegūt vai nu Austrumu vai Rietumu trimdinieces pieredzi.

Klusuma nogurdinātā dubultā trimdiniece Broņislava Martuževa par laiku līdz 1978. gadam - sadarbības uzsākšanai ar mani rakstīja:

***Kāpēc Martuževai bija nepieciešama Eva Mārtuža***

*„Pirmkārt — ģimenes statusa dēļ. Viņa pieder pie mūsu dzimtas: ērtāk tīrāt publiski neklāstāmus jautājumus.*

*Atkrīt vajadzība apgrūtināt ar savām raizītēm Rīgas draugus, kuriem pašiem pietiek savu rūpju.*

*Eva pati bija guvusi zināmus literārus panākumus. Viņa ir korekta — nepūlas “uzlabot” vai sagrozīt manu domu un valodu.*

*Viņas vārds un uzvārds ietilpst manā uzvārdā un teicami noder man par literāro pseidonīmu*

*Otrkārt — kadru anketas dēļ. Man nav augstākās izglītības, par literāro pat nedomājot. Viņai tā ir. Man nav iespēju papildināt zināšanas un iegūt zināmu pazīšanas literatūras studijās. Viņai tādas ir.*

*Man vispār nav sakaru ar mūsu zemītes “literāro Olimpu”. Viņai tie gūti jau studiju laikā. Man grūti iegūt informāciju par literārajām aktualitātēm centrā. Viņai tādas papildnam.*

*Treškārt — (bet patiesībā vispirmkārt) — lai uzzinātu, “kur ir tā vaina dzīvajos”.*

*Man bija jāpārlicinās, kas īsti es esmu — dzejniece, vai grafomāne. Man ir draugi literāti. Bet draugi saka labus vārdus aiz saudzības. Nedraugi iznīcina aiz skaudības.*

*Jāiegūst neitrāli vērtējumi. Noraida izdevēji (Bruno Saulītis). Neatbild autoritātes (Mirdza Ķempe), arī Jānis Sudrabkalns. Neatbild žurnāls “Karogs”, neatbild “Literatūra un Māksla”, pat ne vietējā “Stara” redakcija. “Cīņa” atbild noraidoši, “Dadzis” — labvēlīgi, bet atvairīgi. (J. Palkovs)*

*Ilgī nākas klusēt aiz kauna un sarūgtinājuma. Zūd drosme meklēt kontaktu. Man nepiemīt Miervalda Birzes apsēstā neatlaidība — “izsisties”.*

*Zināms man arī, ka atrodos neuzkrītošas, taču neatslābinošas drošības iestāžu uzmanības centrā. Arī tas varēja būt par iemeslu preses orgānu un atsevišķu personu ignorancei. Nevarēja zināt, vai mani sūtījumi maz saņemti. Par mūsu pasta “neaišķaramību” taču šaubu nebija.*



*Kur rast jaunu un kustīgu palīgu ar literārām nosliecēm, ko nebiedētu attālumam, slikta satiksme un kam būtu iespēja apgrozīties literātu aprindās, lai noskaidrotu dažādus ieskus, negarlaikojot nevienu ar kādas neveiksmīgas peršu kalējas likteni, biogrāfiju? Tolaik ap 1979. gadu, kad es satiku savu jauniņo radnieci, likteņstāsti vēl nebija modē. Rezultāts visiem redzams. Tagad zinu: talants ir bijis. Mūsu laikiem raksturīgā barjeru apiešana nesusi pozitīvus augļus. Pateicoties Ēvai par drosmi, uzņēmību, kvalitatīvu sadarbību. Savas novēloti atzītās spējas pacenšos neuzskatīt par ļaunā gara dāvanu. Tās mani uzturējušas ļaunā stundā (grūtās stundās). Arī manai tautai var noderēt mans raupjais, toties atklātais vārds, kam beidzot izlauzts ceļš.*

***Dārziņos, 19. jūlijā 1989.g.***

„Kvalitatīva sadarbība” bija un vienmēr paliks mana padomju laika iekšējā brīvība. Mana radošā atreibība par vārdiem un domām, par vēstures patiesībām, ko daudzi nedrīkstēja paust. Caur Broņislavas Martuževas publicēto dzeju es gandarīju savu garīgo trimdu dzimtenē.

IKDIENA — TĀ IK TAUTAS DZIESMA

Veiksmi, **š ķ i r m i** dancīšam,  
Sātu, gausu kukulam.

Visapkārt bite **grieza**  
Ap to manu vainadziņu,  
Gribēj mani ievedamu  
Dravinieka dēliņam.

Sacepos olu **plānes**,  
Tālas tautas gaidīdama.  
Sanāk sābri kūjenieki.  
Bāzu plānes aizkrāsnē.

(Latv. tautas dziesmas.)

Un mana māte zina tautas dziesmas vai ik žestam. Bērnībā esmu basām kājām skrējusi pa zaļu zāli un sēdējusi līdzās čūskai, nevis uz asfalta blakus izšautai riepai. Manī dzīvo mani ritmi, manas disharmonijas un harmonijas, tā veido manu ikdienu Latvijas televīzijā. Tas viss, vismaz šobrīd, ir mans. Šobrīd.

Vai tāpēc man būtu jāatmet viss manējais un jāklūst citai? Dzeja ir kā bērns — saudzējama un audzināma, nevis Prokrusta gultā stiepjama. un dzejā izlasiet to, kas tur ir. Varbūt tas ir arī par jums.

\*\*\*

Es avotā biju,  
Es lāse tapu,  
Es izritēju  
Caur ceļmallapu.

Viss svaigs un citāds  
Rokās dots.  
Dzīvības dzīslīņām  
Caurstīgots.

Pār malām plūsmo,  
Sauļo, palo,  
Pārziedējušo  
Atpakaļ skalo.

Bijušais bijis —  
Neizšķir.  
No ŠODIEN sāku,  
No IR.

*VĒJŠ AIZPŪŠ ABU PĒDAS...*

\*\*\*

Atspīdums saka vairāk par zvaigzni,  
Kas galotnē balo.  
Augšup pacel airus, lai mirdzumu nesadala!

Kādēļ attekas ziedam pie dīkām kājām vīst?  
Lai tas vēl daudzus rietus spogojas debesīs!

Netvert, neiztraucēt,  
Vārds lai un skāriens rāms!  
Gaismu pār dzīlēm saudzēt, —  
Maigums nav piesavināms.

\*\*\*

Dzērājpuisi, dzērājpuisi! Acis plestas zilā brīnā.  
Cik tu brien uz manu pusi, gaiss ap abiem pārtop vīnā.  
Dūksnas dzīle elastīgā, vai būs priekšturamas bruņas?  
Vīna palos līcis līgo, dreb no tavu pulsu dunas.  
Tā ir dziesma!  
Pēc būs runas.  
Krustā tavos logos, durvīs sauļu saulēm lēkt un rietēt.  
Man ir lēmis dzelmes burvis tikai savā vilnī ziedēt.  
Turi kaut vai medauniekā, vīnā peldini vai pienā,  
Daudz būs raīžu, maz būs prieka, novītīšu trešā dienā.  
Kas būs tev?  
Ar galvu sienā?  
Atskaties uz krasta pusi — vai tur auza vēsmā liecas?  
Būs tā tevi gaidījusi — skaru paklāt pēdās sniedzas.  
Saudzē laikus, dzerājpuisi, lai tā sauajā nočaukst silti,  
Lai tā nenīst manu cilti. Neber pāri saltu smilti!  
Gaudiņš pelēks,  
Gardi milti!

\*\*\*

Kas tevi šinī līcī dēstījis,  
Ar starojumu šķīsto svētījis,  
Lai dzērājpuisi valdzinātu?

Balts gaismas brīnums ziedā atvēries,  
Virš melnas dzīles vilnī patveries,  
Kā mūžam dumbra nezinātu.

Cik nedrošs dreb zem kājām zāļu cers!  
Bēdz, dzērājpuisi, atvars tevi tvers,  
Bruks krasti, dūņas neatlaidīs.

Starp melnām siekstām skalosies melns miegs,  
Nekad tur baltais neiespīdēs prieks.  
Tas augstā viļņa galā smaidīs.

\*\*\*

Kas bijis tīrs, to neaptraipi,  
Ne dzeldīgs vārds lai neatskan.  
Lauzt gabalu no sveša klaipa  
Tēvs, māte nemācīja man.  
Bet, kas pa roku galam mētāts,  
Kas ķīviņos pār žogu sviests,  
Tas pieder taviem suņiem setā,  
Ne man pēc tā vairs noliekties.

Par ko tik izmisis nu gānies,  
Ka neesmu tās drīpsnas vērts,  
Ka man pie mūža skopās plānes  
Ne tik nav bijis Laimas svērts?  
Varbūt. Bet tev bij jāspēj klusēt  
Par to, ko nepieņemu es.  
Es dzīvi esmu mācījusies  
Pēc gluži citas ābece.

\*\*\*

Nenāc šovakar man līdzi,  
Neliec ļaužu mēlēs!  
Dilstošs mēness brien pa līci,  
Miglu graiza šķēlēs.

Saplēš sagšu, novelk autu,  
Paceļ kā uz delnas.  
Kam mums rīdīt goda ļaudis,  
Velti grēka pelnīt?

Drīz jau raudās par mums dzīviem  
Gaužāk kā pie kapa.  
Ar šīm gaudām, vārdiem sīviem  
Sirds man pilna tapa.

Ne es skauģe piedzimusi,  
Ne es zagle būšu,  
Ne man Laima pielēmusi  
Atvīlējas mūžu.

Nesauc bāru manu namu!  
Lai pūš visi vēji!  
Žēlo savu žēlojamu,  
Ko pats izredzēji.

\*\*\*

Nē, es neiesvaīdu sevi tev par sargeņģeli.  
Tikai patīk būt ar tevi, kad grimst tumsā ceļi;

Tad, kad diena prom aiz kalna aizbēg it kā zagšu,  
Laižas nakts uz pūķa salna, plandot mēļu sagšu.

Vakardebess lūgsnu skaita, dzied ar klusu skaņu.  
Un es jūtu tavā gaitā rieta svinēšanu.

Un tik saldi ieklausīties stundā vēlīnajā,  
Kā tu noskani kā stīga krēslas pilnā klajā.

\*\*\*

Nelaimīt mana, ko pūties, ko ēdies?  
Kam toreiz ceļmalā aiz cera sēdies?  
Ne vēji pūta, ne lieti gāza.  
Mana bija pudele, tev somā glāze,  
Slīpēta, maza, kā mazais tavs pirkstiņš.  
Ai, kārķlu vasas! Ai, acu dzirkstis!  
Ai, dubļi sidraba, ai, zīda groži, —  
Šos es tev dāvāju, tos tu man dosi.  
Tecēji vakaros, vadīji rītā.  
Atlaidās neviļus zeltvālodzīte.  
Nebija, nebija kūtrums ne prātā:  
Katra tev stidziņa nolīdzināta.  
Kur veiksmē pagaisa? Kur roka mīkstā?  
Vālodžu šūpulīts kā vārnas ligzda.  
Krupji no mutes lec. Zvirgzdi pa grīdu.  
Es atkal bāriņā pudeles dīdu.  
Nelaimīt savvaļā, ko rājies, mēdies?

Pati tu grāvmalā līdzās man sēdies!  
Kam dzīvo peklē, laid grožus vaļā,  
Tec labo meklēt tai ceļa malā!

\*\*\*

Ko tu raudi, kas kaitēja,  
Dzērājiņa līgaviņa?  
Vai vīram smaga roka,  
Vai bērniņi neēduši?  
— Dzērājs bērnus nežēloja,  
Ne vēl savas līgaviņas:  
Pašu dzina ogas šķīt,  
Bērnus — jērus paganīt. —

Kur šo nakti pārgulēji,  
Dzērājiņa līgaviņa?  
Vai pie spraugas sila caunas  
Vai lazdāja vāverītes?  
— Tuvajos kaimiņos,  
Mīkstajos spilvenos.  
Dzērājvīru niecināju,  
Neprecētas brīdināju. —

Kam neviru azaidiņa,  
Dzērājiņa līgaviņa?  
Vai bij malka nesacirsta,  
Vai aizdara nepietika?  
— Ēd, dzērāj, nevārītu,  
Velc valkāt nemazgātu.  
Kam tu man negādāji  
Vizuļotu, kruzuļotu. —

Nevaicā svešu prāta,  
Dzērājiņa līgaviņa!  
Vaicā vīra māmuliņu,  
Kas dēliņu auklējusi!  
— Dēliņam darīdama,  
Māmiņai atdarīju:  
Sāls riekšavu acīs sviedu,  
Istabiņu neslaucīju. —

Māsiņ, sava nenicini,  
Svešas durvis vārstīdama:  
Sveša maize laiciņam,

Pašas cepta mūžiņam!  
— Svešas ceptu maizi ēdu,  
Pašas darbu taupīdama.  
Svešas vīru nolūkoju,  
Pašas vīru nievādama. —

Ko tu kliedzi dzērves balsi,  
Dzērājiņa līgaviņa?  
Vai dzērājs apsigula  
Grāvī mūža launadziņu?  
— Kā ar balsi nepacelt,  
Kā vārdiem nepievelt?  
Dzērājiņš sev atrada  
Citu rūgti rūdināmu.

\*\*\*

Ko gaidi, draugs, no mīlestības,  
Kad nosirmo uz galvas mats?  
Ko gaida gans no maizes cibas,  
Kad gausināts tā skaudrais bads?

Viens pateicībā savāž trauku  
Un plecosomā rūpīgs liek.  
Cīts spārdot ripina pa lauku,  
Lai visiem ripas spēlēt tiek.

Ik dienas avīzi tver citu,  
Kur ietīt savu dienišķo,  
Pēc iesviež krūmos savīstītu  
Un vairāk nepiemin par to.

Un labprāt pamet ceļus vecos  
Ar piedrazotām grāvmalām.  
Bez sirdēdām, bez nastas plecos  
Viņš aiziet svilpodams gar tām,

Līdz raitās dienas sakrūp klibas  
Un nemazgāts pil debesjums.  
Ko gaidījām no mīlestības,  
Un ko tā pametusi mums?



\*\*\*

Pats par savu naudu dzēru,  
Lai bij šā vai tā.  
Pats ar savu mēru mēru  
Mūža garumā.  
Pats precēju līgaviņu,  
Pārvest nesteidzos;  
Pati nāk ar savu ziņu  
Vēlos vakaros.

Plēšu lūku alkšņu kokam,  
Tinu grītulā.  
Sievai manai dēls uz rokām,  
Citām nav nekā.

Ko vairs mundri netekā,  
Sīvs kā sīpols prāts?  
Balta puķe attekā,  
Tai ir maigāks kāts.

Noskumusi visa saime,  
Stopā alus siek.  
Ak, tu mana paša laime!  
Citiem neatliek.

\*\*\*

Gar logu aizrit saule,  
krīt restēs gredzentiņš,  
uz klona skārda aulī  
skan izskanēdams viņš,  
rit cauri ēnu jostām  
un aizbēg sabaidīts.  
Kā dvēsele no sprosta  
tam raušus raujas līdz  
mazs ciģļa bērns no laktas,  
bet sasities krīt kluss,  
kņūp būra mitrā kaktā  
un saver plakstiņus.

\*\*\*

Pār kalnu korēm debess nolaidās  
Kā svētku drānas zaļas, pērļu smagas.  
Ik logs simt vārās blāzmās iedegās  
Kā vēlos rudens staros viņu vagas.

Šī debess manai dvēslei līdzinās:  
Ikdien tā skaidrojas ap saules rietu,  
Ik naktij ritot, lēni samācas  
Un jaunu rītu sagaida ar lietu.

Un gala nav šīm raudām dīvajām.  
Nakts gaidās vien mēs visi dzīvojam.

\*\*\*

Cik lēni lāso svece!  
Cik gausi vakars rit!  
Tev nākt, kad stundens tecēs  
Pret vienpadsmit.

Pie āra durvīm ēnā  
Es eju paraudzīt,  
Vai tavu balsi lēno  
Var saklausīt.

Sprakšķ ciemats agrā salā,  
Tā šalko nogurums.  
Aiz kokiem ielas galā  
Jau logi tumst.

Laiks ierit pusnakts tecē,  
Zuz stieplēs vienmuļāk.  
Pirms vasks būs kuis svecē,  
Tev jāpārnāk.

Tu zināsi, kur mītu.  
Ver durvis neslēgtās,  
Tur svece gaidīs rītu  
Un es — pie tās.

Bet, ja tu sapni redzi,  
Tad vari pasmaidīt:  
Brūns tauriņš trīs pār sveci,  
Līdz krīt.

\*\*\*

Pietiek, kaimiņ, dzert mums alu!  
Vai tu Minhauzenam radu:  
Skudrulīcī lakstīgalas  
Mēdzot pogot augu gadu.  
Un mums jābrien uz to līci  
Paklausīties pašu ausīm.  
Ko tu smīni, mēnesnīca?!  
Ko mēs sēsīm, to mēs pļausim!

Logos aci piemiedz gunis,  
Paipala sit knipjus auzās,  
Un visgarām ciema suņi  
Katrā mūsu solī klausās.

Ozolā uz zaļa zara  
Pūce sēd un klapē ausīm.  
Vai tu traks, ko misa dara!...  
Ko mēs sēsīm, to mēs pļausim!

\*\*\*

Ak, ozoli,  
mans septiņkārtīgs prieks!  
Bars driādu ved danci jūsu zaros,  
Jau trešo krūzi kaimiņš galdā liek  
Un saskaitīt sauc līdz mēness staros.  
Es taujājos:  
vai šis no mēness nāk?  
Simt soļos visu mūžu pavadījis.  
Bet neizpratnē plecus raustīt sāk:  
Līdz pieci vien viņš esot saskaitījis.

Nē,  
mēnesnīcā nestaigāsim mēs,  
Ka labi ļaudis nenotur par spokiem.  
Tu labāk vēlreiz pilnu krūzi nes, —  
Nāks paši ozoli — pa visiem logiem.

\*\*\*

Kur esi, augstā romantika?  
Kam zilais tents tavs nepaglābj,

Kad dzīvot pazūd labpatika,  
Kad ikdiena līdz kaklam kāpj,  
Kad tūkstoš raizes, tūkstoš vainas,  
Kad brīdis atelpai tik īss,  
Kad maiņās viss uz sliktu mainās,  
Kad pietrūkst saules debesīs,  
Kur esi? Nezūdi bez pēdām!  
Šai skumju slīkšņā nepamet,  
Met vainagu pār pēkšņām bēdām,  
Pār ilgo izmisumu met.

\*\*\*

*"Tēti, kāpēc projām gāji,  
Vai tev nebij manis žēl,  
Saulīte tik augstu, augstu,  
Es tik maza, maza vēl."  
(Uzraksts uz bērnu vainaga lentes)*

Par mani saka: glēvulis!  
Un var jau būt, ka nemelo.  
Bet viņpus cilpas paliek viss,  
vienalga, man zem zemes.

Ar rozi nāc vai nātri, māt!  
Roc smiltīs, meitiņ, mirti!  
Vien viņa te lai nenāk klāt.  
Mēs beidzot esam šķirti.

Kas viņas kājām bradājams  
pa citu tīrām bēdām?  
Bij diezgan pievazāts mums nams  
ar svešām dvašām, pēdām.

No dzīrojošas miesības  
prom aiznestu, meit, tevi,  
bet mātei mātes tiesības,  
tās sargā likums devīgs.

Bet tēvam toties daudz ko liedz,  
vien atstāj pienākumu  
par iztiku tev rūpēties,  
man mantas minimumu.

Un pasaule man melna tiek,  
ka būs tev jāaug krogā,  
bet graši, manis pelnītie,  
nāks necienīgā rokā.

No māmiņas un patēviem  
nāks mākas tev pārpārēm:  
vilt, nodot, izmeloties, krāpt  
un visu ziedot kārēm.

Papilnam esmu redzējis  
un līdzī kritīs, cēlies.  
Man noriebies, man apnicis,  
un līdzī kritīs, cēlies.  
Man noriebies, man apnicis,  
vai vadzis, zars — vienalga, viss,

no visa nost es šķēies,  
no visa nost es šķēies.

\*\*\*

Es acs — visam atvērta biju.  
Nu aizveros ciet:  
To zibens zigzaga dziju  
Man nenodzēsiet!  
Logs vaļ uz pasauli biju,  
Nu aizdaros ciet:  
To klusuma melodiju  
Man nepārkliedziet!

Krūms, ziedus izkāris, biju,  
Nu sakļaujtos ciet:  
Manu odzes zigzagu viju  
Netraucējiet!

\*\*

Nu galā viss starp tevi, mani.  
Kāds klusums rimts un atslogots!  
Tas agra putna labrīts skaņais  
Nav vairs mums abiem vienlaik dots.

Vai tikums vainojams vai skaistums,  
Kā vecā ziņģē dziedāt mēdz,  
Vai vienā augstumā mums laisties  
Varbūt nav bijis novēlēts?

Drīz aizaugs taks starp divi mājām,

Ne pēda mauru nenolieks.  
Kā dažkārt kārtīs — viss zem kājām —  
Gan pāridarījums, gan prieks.

\*\*\*

Nesmejies un nesēro  
Visa jau par daudz  
Baltai puķei ezerā  
Zeltu nenotrauc

Ne tev vienam sāpēs rīt  
Rūgtais vārdiņš l i e k s  
Tālu dziļā akā spīd  
Nogremdētais prieks

Apcērt saknes žēlabām  
Vasas vītīs rīt  
Sūros ķekarus no tām  
Nenāc nenāc šķīt

Dziļas akas dibenā  
Saule neiespīd  
Baltā puķe ezerā  
Melna kļūs tev rīt

\*\*\*

Ar niedres stiletu uz viļņa pelēkā  
Tev rakstu bezgalīgu telegrammu.  
Starp doņiem saules vižņi nelēkā,  
Un atslēga slēdz tavu namu.

Kas tev to telegrammu aiznesīs,  
Ja tevis paša sen nav mājās,  
Un sīlis, rudens pastnieks, aizrāvies  
Ar draugiem priedēs sasaukājas.

Slēpj ezers melnā dzelmē zieda brīnumu.  
Ne man — kam citam, atnākošam, nes.  
Caur vilku priedes siekstu līdis būsi tu  
Un gan jau arī es.

\*\*\*

Daugaviet Uldi, tu pazūdi man  
Vidzemes dūmakā zilā.  
Avoti stāsta vēl, ūdeņi skan,  
Laivu kā auklējot cilā.

Kurzemes pakrastē sērmūkšas svilst,  
Nedodas aizsniegt ar roku.  
Sērdienes tikuma skarbā tās pilst,  
Spītīgās jaunības moku.

Krēslā kad laiva no viņpuses slīd,  
Airē ko nezināms braucējs,  
Mūžīgi liekas: tavs irklis tur spīd,  
Vīlējs un atvarā saucējs.

Krasts mani paceļ un sašūpo tā,  
Kā tavas rokas reiz mīlo.  
Mūžīgā jūriņas augstumā  
Zēģele aicinot zvīlo.

\*\*\*

Elpa manējo tvarsta —  
Neaizsniegs!  
Atdari gredzenu karsto —  
Tas ir lieks!

Vakar kā liktens laimests  
Sapņos rādījies.  
Katra loze laimē —  
Ieradies.

Maiguma pulsējošs aplis.  
Vārdiņš spožs ...  
Apdilis...  
Priedes zars logā aplijis.  
Viss.

\*\*\*

Un tad tu raugies debesīs  
Un atjēdzies, cik laiks tas īss,

Kad izmisums sec pēdās.  
Zaļš zars pār galvu šūpojas,  
Lai trenktā dvēse atpūšas  
Tā labdarīgās vēdās.

Vai apslavēts vai nievāts ej,  
Tu mūžīgs brīnums pasaulei.  
Tā nespēj veikt, vien draudēt.  
Tik vien tu padodies tai pret,  
Cik saule vilnī mirgu met.  
Kas iegūts gan, kas zaudēts?

Tā paliec vienmēr — tīrskanīgs,  
Vai negaiss, saule — iecietīgs,  
Lai velti nemāc ēdas...  
Vai gājuputns vai nometnieks,  
Viens debesloks pār abiem liekts,  
Vējš aizpūš abu pēdas.

\*\*\*

Sarkanā cepurē novakars  
Aiziet pār kalnu  
Un spīd.  
Tālajā silā šovakar  
Čiekuri krīt.  
Atsedz galvu un palieci brīd!  
Bezgala svētība dveš:  
Miljons spārnēm visapkārt tev slīd  
Sēdamies mežs.  
Nebūs,  
Nebūs vairs nospiesta krūts,  
Postažas nebūs nekur.  
Tālajā sētā bērns Dievu lūdz.  
Saujiņās čiekuru tur.



*"ES IZRITĒJU CAUR CEĻMALLAPU"*

## LIETUS LĀSES

Tās milzu pulkā zemjup traucas,  
Bet nokrītot — par sevi skan,  
Un daudzās, bezgalīgi daudzās  
Kā sēru simfonija skan  
Par bezgalīgo vientulību,  
No kuras drūzma nepaglābj.  
Tā reizēm pāri galvai kāpj.  
Un, kas to rūgtāk izbaudījis,  
Kam pirmajam visļauņāk bijis,  
Tas izdomājis mīlestību.

\*\*\*

Kaili zari maniem ozoliem.  
Nav kur miglas meitām cisas klāt.  
Tikai ilgās blāzmas nāk pie tiem  
Sarmas plēņu mēlēs parunāt.  
Druknam koka stāvam piekļaujos,  
Abpus aptek ledains krēslas vējš.  
Skopā aizvēnītī ieraujos,  
Kamēr augšā tūce zvaigzni dzēš.  
Izbāl putnuceļš un debesjums.  
Ak, cik ilgi čaulā pumpurs skums!  
Ak, kā tumsa blāzmu malā stums!  
Ak, cik ilgi, ilgi gaidīt mums!

\*\*\*

1

Vai rietu atceries, kad kalnos zibeņoja?  
Zils lietus krita mēļā zemes tveicē,  
No pakalna, no nometnes kad projām  
Pret negaisu tur augšā gājām mēs.  
Kāds laimīgs vārds bij atradies,  
Kāds vārds bij cēlies augstās šūpolēs,

Pa ledus papardēm lien mēness zirneklītis,  
Zilzilu diegu velk caur klusu sirdi,  
Kur sārtās krokās dziļi ieguldīts  
Kāds laimīgs vārds, tai stundā atradies.  
To saucu es.

Bet klusu, klusu. Tu to nesadzirdi.

2

Vai tu to tomēr dzirdi?  
Tad neizsaki vārda!  
Daudz notikt var ar sirdi  
No viena paša vārda.  
Daudz notikt var ar sirdi,  
Kas zaudējusi mājas,  
Ko svešas akas dzirdī,  
Svešs ceļš zem kājām klājas.

Var strazdi ēnu kokos  
Uz sienām iesākt dziedāt,  
Var aizsalušos logos  
Sākt ievas smaržot, ziedēt,  
No viena vārda kaira  
Sirds cerēt sāk bezgala...  
Un izspīrgstot vēl vairāk  
Tai smeldz šī svešā mala.

\*\*\*

Panāc šovakar, ja vēlies,  
Līdz dziesnas kvēlei,  
Līdz tai rudzudruvas mēlei,  
Līdz tai miglas strēlei.  
Es to vārdu nesacīšu,  
Ko sev saujā turu,  
Es tev priedi parādīšu —  
Druvu vidū buru.

Kuģo mūžam tā pret vēju,  
Labprāt līdz tiktū,  
Lai šī diena — noskaudēja —  
No mums atpaliktu.  
Lai nāk visa bezgalība  
Tavā zilā krūzē,  
Lai man tava mīlestība  
Pati pirmā mūžā.  
Pašai pirmai pati pirmā —  
Neveiksmē un šķirmē,  
Cirtā spožā, šķipsnā sirmā,  
Veļu straumes virumā...

\*\*\*

Man tava delna šī kā dzīva ūdens kauss.  
Bur smaidi, runas rāmas;  
Bet cauri dzeju vārsēm modri klausās auss  
Pēc sauksmes nezināmas.

Pie manis lidot tai kā metāgunij  
No purva staigi mikla.  
Sirds mēmā dziesmā briest tai rudens pusnaktij,  
Kad siņš tā pie stikla.

Tas laiks ir pagājis, kad spārnodama sirds  
Pret baltiem torņiem cēlās.  
Nu kāri vēro tā, kur zvīlāk slīkšņa mirdz,  
Un slīkst un noslīkt vēlas.  
Es naktī uztrūkstos un gaidu — mani sauks  
Uz dzīrēm nezināmām.  
No savas pasaules tad pazudīšu, draugs,  
No liegām panorāmām.

## BĒRNA RĪTA DZIESMA

Diena auj sidraba kurpes  
Saulīti saulgriežos griezt.  
Ķēniņu zītaris un purpurs  
Apvāršņu galotnēs sviests.

Saulītei dusēt tik saldi,  
Saulītei netīk vēl diet:  
Lauki kā nokopti galdi,  
Ūdeņi aizvilkti ciet.

Pašķind un trūkst kā no diega  
Zīlītes āmuriņš mazs.  
Alksnis vien gravā sēj sniegā  
Sarkanās sēkliņas.

Lauskam uz svelošas plaukstas  
Nokrist un dzīvot — vai prāts?!  
Saulīt, celies un aujies,  
Saulīt, palīgā nāc!

\*\*\*

Vēdlogā ieskanas vēlīna pūta  
Kā tamburīnā.  
Sietiņš — tik tikko plaukusi rūta —  
Mirkst debesu vīnā.

Sen jau tu nakti — ai, sen — nezināji  
Tik brīvu no sāpēm.  
Labs kas bij atnācis, lēnību lējis  
Pār vainām, pār slāpēm;

Skūpstu vai pilienu raras no gaisa  
Bij atstājis pierē.  
Nakts nāca — atnāca brīnišķi gaiša  
Rasmīgā mierā.

Vaigu kā dievlūdzējs aplādams rokām,  
Dzirdi līdz rītam  
Putnu baltu līdz debesu logiem  
Spurdzam un atpakaļ slīdam.

\*\*\*

Tavas rokas kā irbes lēnas  
Pār izšķiltiem putnēniem:  
Izplestos spārnos tur lietu un ēnas,  
Glābj siltās dzīvības tiem.

Tavas rokas kā irbes mudras  
Janvāra kupenā,  
Siltumu glabā možas un gudras  
Brīdim, kad nebūs nekā.

Tavas rokas kā irbes raudas  
Vēlīnos rugājos:  
Salasīs manas sirds pēdējos graudus  
Un aizlidos.

\*\*\*

To, kas man nepieder un nav,  
To citai neatvēlu!  
Tavs dēls uz mana sliekšņa stāv

Ar ūdensrozi vēlu.

Zem lazdām putna ligzdiņa  
Tam dārzā nokritusi...  
Dreb bērna modrā sirsnīņa,  
Jau bēdu nojautusi.

Lai manās lūpās alva kūst,  
Pirms uzrunāju bāri!  
Glāb, tēvu mēle lepnā, mūs,  
Pirms nodarīts top pāri.

Tu svētījusi — skaudro Ciest  
Un nežēlīgo Žēlot  
Mazs zēns pie stikla lūpas spiež,  
Man labunakti vēlot.

\*\*\*

Neatraujies, klausies vēl —  
Pirmais lietus līst.  
Jauniem bērziem gatuvē  
Lapu čaulas plīst.

Savīstītos pumpuros,  
Kas no tveices kūp,  
Līdz pat dziļēm ceļu rod  
Debess lāses skūpst.

Kas bij mezglā savilcies,  
Izraisās un dzīst.  
Esam klusi! Klausāmieš  
Lietus līst.

\*\*\*

Bet, kad tu nāksi rītā,  
Būs lauks no putniem skaļš  
Būs kalni blāzmās tīti  
Un nolejās viss zaļš.

Būs gaisi vizmas pilni  
Līdz tālām pamalēm.  
Un zilas paltis viļņos

Uz visām celītēm.

Un agrās miglas kļiesmā  
Tu atnāksi pa tām  
Kā purva strazda dziesma  
Pār rudām aparām.

\*\*\*

Zaļi, zaļi šonakt gaisi.  
Vai nāk brīnums kāds?  
Tālās salās dzīrēm taisās,  
Cītronražu vāc.

Plīvo tērpi, spilgti, vaļi,  
Basa deja dim.  
Augļu virmošana zaļa  
Kāpj līdz debesīm.

Gaisma līst kā sula maiga,  
Smaržo mākonis.  
Dārzs ar tālas laimes zaigu  
Tevi apmājis.

Miegā nesatiekas plaksti,  
Tumsā vaļā logs:  
Nomet augļus tavā naktī  
Tālais citronkoks.

\*\*\*

Brokastlaikā tāli zvani, saule sārtās māķonkrokās.  
Ceļā diena gaida mani pūpoliem un palmām rokās.

Pūpoliem un palmām rokās smeļot aizlaižas pa āri,  
Saule sārtās māķonkrokās aiziet manai dzīvei pāri.

Tikai blāva staru aina atmiņā vairs palikusi,  
Asariņu sudrabainu acs bez maņas raudājusi.

*LIELĀKS PAR PASAULI MAIGUMS*



## LŪGŠANA

Kas man bija āru ievai sausā sila  
malā sēties kam man bija prāta  
sievai tevī puisī iemīlēties lai tu  
pārsmejēja dabu savu jaunu  
kumeļprātu manā sūrā kauna  
jūrā manās bēdās remdinātu  
ne tu laime mana būsi ne es  
nelaimi tev vēlu zagļa gaita  
mežā lūsim — atskaties — jau bēgt  
par vēlu vai es bēguļojot gānos  
brieda sirds zin savu spītu ne-  
sacīšu tavas vainas — vai es tevi  
nepadzītu padzītu — kas dos to  
prieku smiedams lenci lenkdams  
smēji brūnas rūgtas smeldzes  
sieku jokodamies sirdī sēji  
kupli dīga lekni auga aizklāja  
man debesjumu visur redzu  
kurp vien raugos tevi savu  
izmisumu ļaudis smīkņā sa-  
čukstoties arī tai reiz stunda  
sītīs augstu nesās lepojoties ap  
pusmūžu kaunā kritīs ciešos — zobi  
cieši kosti — visiem vaļa kaunu  
zīlēt es tam gavilējot postos ja vien  
spētu viegli mīlēt ja man mīla —  
palags kaistošs nakts un karstas  
rokas būtu — tu jau mani nepalaistu  
es jau gūtu tevi gūtu ne to kāroju  
ne protu mīla mana cita cita  
dzimstošs avots klinšu grodā mednis  
zalgs kas dziedot krita mednis  
rītā pavasarī retam dots tā dziesmu  
zināt ne tu šodien saprast vari  
ne tev laika mīklas minēt aizej —  
acu nepacelšu rimsies prāti tirdītāji  
akmeni tai vietā velšu kur tu  
mani uzrunāji

\*\*\*

I

Upe sagrauž ledu, vižņi kā naudiņas skan.  
Apmātā aprīļa medus uz lūpām man.

Baidos tuvoties kokam, rieta birztaļā stāt:  
Visi bērzi ar rokām — rauj sev klāt.

Diena kā mūžība gara, nezināms riets un gals.  
Katram strazdam uz zara tava balss.

## II

Atkal dziļi kas rosās  
Atkal viņa nāk  
Neatvairāmi koša  
Neizbēgami nāk.  
Līmeņiem pāri ne dvašas  
Vakars kūpošs piens  
Čukstu un nopūtu plašums  
Bēgošs pieskāriens  
Soļo caur padebešiem  
Sākums zūd un gals  
Tālē starp balsīm svešām  
Vienīgā balss  
Līdz smeldzei novilkta stīga  
Jūtīgā gaisā trīc  
Tu tās galā vibrē  
Zibens  
Kamolā tīts

\*\*\*

Urbies cauri debesij, urbies, cīrulīt!  
Aplam grūti šogad bij tevi sagaidīt.  
Ziemeļis un tiepīgs sals, sniegs līdz žobeļiem.  
Apsalusi tava balss līdz pat pūpoliem.  
Saulei sērsnas kājas sāp,  
solis nevarīgs.  
Traucies augšup, tūces knāb, ņiprais izpalīgs!  
Kritīs mākoņlodziņā  
Māras asara,  
saules sveci rociņā  
iznāks vasara.

\*\*\*

*"Tav, jaunō meiteņ svešais puiseitis,  
Oi, agri, agri, svešais puiseitis."  
(Latgaliešu tautas dziesma.)*

Ai, kādi vārdi! Rimsties... nē, teic vēl!  
Man galvu nepacelt — kā ogle seja kvēl,  
Un pulsi kaklā sitas.  
Kā ugunsputna šalkoņa caur tālēm,  
Kā mūzika no nezināmām zālēm —  
Tie manī šalks bez mitas.

Un dejo, dejo, muļķa meitene.  
Tu vakar viņu neredzēji — nē,  
Nu samulsināt tīk,  
Ar spilgtu pāva spalvu noglaudīt,  
Pirms rāmo nomali šo pamest rīt,  
Kur jokains viss un sīks.

Cik ir jau tvīkušas no vārdiem šiem?  
Tev šķiet — bērns noticējis brīnumiem  
Un gatavs spārnos laisties?  
Tev amizanti — mazā apskurbusi...  
Ai nē, es pēkšņi liela izaugusi,  
Un pamodies mans skaistums.

Tas vārds... Tas pirmo reizi dzirdētais —  
Es nojaušu — ak, nebūs pēdējais,  
Kas dedzinās man vaigu.  
Ak, pirmā nakts līdz rītam negulētā,  
Es brienu tai kā zeltā izkausētā, —  
Kam pieduros — viss zaigo.

Kam smīni? Šis man ugunskristības.  
Es izraušos no zemās istabas  
Turp, kur spožs tālums viežams.  
Ar sūru spēku pāraug lielā mazs.  
Man sīkstis ir gars, man mīla nebūs ass,  
Ap kuru zeme griežas.

Līdz atnāks stunda — atnāks beidzot tā,  
Tu būsi mēness — gaismas dilumā,  
Es — diena uzaususi.  
Pār padebešu klēpi noliekšos,  
Kur vientuļš rietēsi tu rietumos.  
Es būšu atradusi.

\*\*\*

Cik mirdzinkoši sarma beržos aužas,  
Tik grezni mātes goda sagša glaužas.  
Ne kumeļš —

Vējš rauj mūsu kamaniņas,  
Pa tāliem ciemiem līpo uguntiņas.

Pa kuru laiku aizbēgušas ielas?  
Visapkārt kalni, egles, tumšas, lielas.  
Svilpj gaiss.  
Aiz zilga sala miglas tvaika  
Zūd Rēzekne, kā grimstot citā laikā.

Kā pūlī tu tur gadījies man pretī?  
Vai kažoku vai smaīdu apkārt metī?  
Vien ielas drāzās, ezers, ezermala  
Un mēs —  
Kā vieni jau kopš laiku gala.

Tu laikam Laimas sūtītais, cik manu:  
Tu visu savu gribot saukt par manu;  
Bet es... ko es?  
Nē, kamēr nav par vēli,  
Tev jāzina, ko kamanās sev cēli.

Tev tēva klētī tīnes pilnas rotām,  
Tev kalnā sēta korēm izmargotām.  
Gar rēdēm kalta vara pakaviņi,  
Kā ūdenszīles salnie kumeliņi.

Bet man — kas man?  
Šīs rokas tevi glāstīt  
Un lūpas —  
Skūpstīt, pasaciņas stāstīt,  
Ne villaiņu —  
Pūrs dziesmu pielocīts.  
Ja tāda patīku — ved mani līdz.

## LĪGAVAS ZAGŠANA LATGALE

Kumeļš man vizuļos, rēdes šķind zelta,  
Pār loku viz pilnmēness sākts.  
Negaidi, meitēn, lai kamanās celtu,  
Nāc pati, ja vilina nakts!  
Ceļi jau kaprīzi, šķiras un saistās.  
Stundu, kas pusēnu burvībā laistās,  
Pabrauksim, labi?  
Nerātņi abi  
Ar sirmi, kas ziemeļim zagts.  
Zeme zem joņainiem pakaviem grīlo,  
Ap sliecēm šalc kūpēdams sniegs.

Ugunīs, atpakaļ drāzdamās, zvīlo,  
Ai, zvīlo kā acīs tev prieks.  
Atveras lejas, un pašķiras kalni,  
Zib strauti, zib gravas, zib damakšņi salni, —  
Hei, vējš žvīgo sejā —  
Kalnā vai lejā!  
Šo pasauli pārāuļot — nieks!

Kas te tik cieši pie pleca man placis?  
Starp lakatiem deguntels sārts.  
Gavilē mati, un gavilē acis,  
No lūpām zūd nepabeigts vārds.  
Neizteic! Neteic! — vēl reizi šai mūžā  
Joņosim zvaigžņu un zvārguļu žūžā  
Tuvi un labi,  
Nerātņi abi,  
Pirms sietiņš pret rietu top sārts.

Klintis līdz debešiem ceļā mums kraujas,  
Nav grūti tur uzauļot — rau!  
Lavīnas dārdot no nokarēm raujas,  
Grib pārsegt mums zvārguļus — klau!  
Kur cimdiņš tev, mazā, vai labi tev — labi?  
Šai mūžības valsti mēs nerātņi abi...  
Hei, vējš cērtas sejā!  
No kraujas šīs lejā!  
Lai atceļa nav.

\*\*\*

Pats līgavas brālis — ai — spēlēja viesiem.  
Tai brīdī viņš labu mums vēlēja tiešām.  
Mēs dejojām divatā vien.  
Un harmonika kā apsēsta dvesa,  
Ka "mūžīgi gājēji abi mēs esam  
Un laiki kā ūdeņi skrien".

Gods beidzās.  
Vairs maz vien kurš jaudāja dejojot.  
Bars pagalmā izbira, aizslāja klejot.  
Pa pusgarcim tukšojot vēl.  
Uz vārtiem jau panāksni kumeļus vērsa,  
Lai dotos "gar pļavu, kur zeltaini bērze  
Un pēdējie saulstari kvēl".

— Cik īsas šīs kāzas! Nav laika pat bārties,  
Ne godīgu pamieru formulēt vārdos;

Mēs smējāties...  
Kas bija ko skumt?  
— Ai, sīkst aplam dieviņš, trīs dienas vien devis...  
Ei, spēlē vēl spēlmani: "Kopā ar tevi  
Iet, rudenā vakars kad tumst!" —

Un šķirības nāca — ar kastroļu dārdiem,  
Uz rokām tu paceli mani pie vārtiem  
Ar pēdējo mūziku.  
Bij šķipsna tev slapja no lietus pār acīm,  
Un dziesma, tā zobgale: "Gribētos sacīt,  
Ka pasaulē esi tik tu".

Laiks devis tev sievu un dēlus, un darbus,  
Man nedienu virteni liktens ver skarbais  
Un gadus, kā mūži kas brien.  
Kas tolaik jau pielemts, pa godam lai nesam,  
Jo "mūžīgi gājēji abi mēs esam  
Un laiki kā ūdeņi skrien".

\*\*\*

Var jau notikt — kādreiz sirdī manā  
Mājos rāmas atziņas tik vien,  
Kad šo pulsu mulsā palošanā  
Neklausīsies smelgdams vairs neviens.

Var jau būt, ka domas pa to starpu  
Kūtras kļūs kā rāvains klānu strauts,  
Ņemsies nopelt pārākumā skarbā  
Tos, kam galvās vēja aplam daudz.

Viss var būt. Kad īsa saruks elpa,  
Kad to taupīšu sev pašai vien.  
Šobrīd esmu spalga vēja svelpa,  
Kas pār jumtiem gavilējot skrien.

\*\*\*

Šūpo vilnis priežu ziedus  
Akactiņā zilā.  
Šūpo mani, augstu sviedies,  
Kamēr rīts vēl silā.

Tālu priedēs aizskan līgas,  
Ciema bērnu čala.  
Augstu divas bezdelīgas,  
Tālums tīrs bezgala.

Lēni, stājot kustas šūpas.  
It kā nākam jaustu  
Dārgu vārdu tavās lūpās,  
Mēmā čukstā paustu ...

Neizsaki! Augstu sviedies  
Līdz ar vēja žūžu!  
Citvasar, kad priedes ziedēs,  
Atkal es te būšu.

Noziedēja. Drīksnas lija  
Akacītē zilā.

\*\*\*

Līdz sirdij aiziet dzilnas klieziens.  
Cik mežā klusu.  
Gaiss gauss kā rudzu maizes rieciens.  
Ārs noģērbjas uz dusu.  
Bez vēja lapa nolidoja,  
Bez vēja bira zieds.  
Iet vasara, iet projām, projām,  
Un putnu kāši kliez.  
Un izcirtumos, kur nesenis  
Bij galdiņš klājies jauks,  
Met miglu mežs,  
Kaļ krustu dzenis,  
Murd miklo nakšu raugs.

## GAR DAUGAVU

I

Es tavā krastā, Daugava!  
Vējš straumē sēj irbeņu ogas.  
Lūst pilsdrupu atspīdums atvarā,  
Sarkst salnā sērmūkšu sprogas.

Es tavā krastā.

Ūdeņi skan.  
Ar debešiem galotnes tiekas.  
Un miera tik daudz  
Nācis dvēselē man,  
Ka ciestais viss  
Sapnis tik liekas.

## II

Pie dīķa govs. Pret kalnu linu stati.  
Vai tas tik sen, kopš neredzēju tos?  
Cik lēnām, lēnām kļūstu es tā pati,  
Cik lēnām zemes ritmos atgriežos.

Man ļaudis lieki pat ar laipnām runām  
Starp dzīvniekiem un kokiem gribu būt.  
Lai sevi saklausītu dzīves dunā,  
Man zāles klusums pirmāk jāizjūt.

## III

Tev sirma galva, laivinieks,  
Bet acis allaž smejas.  
Ik svešiniekam atstars tiek  
No tava darba dzejas.

Sauc labais krasts,  
Sauc kreisais krasts.  
Tu abus saisti.  
Teic Daugaviņa pasakas  
Un šūpo skaisti.

Bet sirdēstus —  
Tos straumē met!  
Tu bēdām jauns pārlieku.  
Lai tava laiva mūžam ved  
Vien tīru prieku!

## IV

Prāminiek, stūrē un vadi,  
Kuro reiz — kam to vairs zināt?  
Varbūt vēl kļūstam pat radi —  
Pacelsim saskandināt!

Sieva tev auklējot dēlu,  
Daugavas īrēju brašu,  
Nav jau nekas vēl par vēlu:  
Dievs dos man zelteņu ražu!



Daugavas straume tek knaši,  
Knašak vēl dzīvība rotā, —  
Nebūsim sirmi vēl paši,  
Bērni sauks vedību godā.

Ak, kādi prieki būs todien  
Divkrastu panāksnu saimei,  
Uzdzersim, koknesiet, šodien  
Nākotnes izredžu laimei!

## ZEMES UN SAULES VĀRDI

### I

Kam dziesmai vārdus kopā lasu  
No debesīm,  
No zemes šās?

Kam dziesmai vārdus kopā lasu,  
Ja it neviens to nedziedās?

Es zemes spēka zāles vācu,  
Ko ežmalas,  
Ko līči dod.  
Es zemes spēka zāles vācu,  
Kas līdzēs sirdij uzelpot.

Trieks lielceļš sūrus sārņus vārtos,  
Gaišs kūpēs  
Sīvs un sagandēts.  
Man patvērums būs zemes vārdos,  
Kam satvars nemainīgs un svēts.

### II

Zem zemes slieka sauli jūt.  
Velk sliedi uz tās pusi.  
Kad redzi stigā caurumus,  
Ģied — saule pārnākusi.

Pilns viedas gaismasjūtības  
Kopš laikiem zemes klēpis.  
Vai mūžīgākas gudrības  
Tu šķities sevī slēpis?

Kurp vērsimies, kad gājums grūts,  
Kad sirds nīkst saplakusi?

Pat tārps zem zemes sauli jūt  
Un rokas uz tās pusi.

\*\*\*

Aū, aū!  
Mans prātiņš aiziet ganos.  
Un tavējs  
arī, arī!  
Bērzs čukst  
mums priekšā pirmo atzīšanos  
Par sirmu novakari.  
Mēs atkārtojam  
nemākulēm mēlēm:  
Daudz  
paliek neizteicams,  
To  
purva strazdi piesedz spožām spēlēm,  
Skan zvērests nenobeidzams.  
Kas teicis mums —  
šī pasaule ir maza,  
Ai!  
Kāda maldīšanās!  
Mūs izsmejot,  
slien ragus balta kaza,  
Kas zvaigznēs ņipri ganās.  
Vēl debestētiņš  
nav ar rīksti nācis,  
Vēl pārgalvības  
laikmets tikko sācies!

\*\*\*

Ar gudriem ļaudīm sarunājos.  
Bet cik gan domāju par tiem?  
Es liepu laivā vizinājos  
Pa aiztekošiem ūdeņiem.

Es iesaucos. Klieudz pretī krasti,  
Kāds tajos sēd un balsis kaļ.  
Un brīnums man, cik neparasti  
Nāk pašas vārdi atpakaļ.

Bet laiva tālāk slīd, vēl tālāk

Pa apmirdzētiem ūdeņiem,  
Un krasti paliek plīvā bālā.  
Es neatnākšu vairs pie tiem.

\*\*\*

Nevienas tukšas stundas, it nevienas.  
Ik auds ir pilns ar lēnas laimes garšu.  
Kaut kur starp ļaudīm grīļus aiziet dienas  
Ar vēlu sniegoņu un saules smaržu.

Kaut kur starp ļaudīm, labiņiem un liekiem,  
Tie kā aiz elastīga stikla kustas,  
Tik labi klaiņāt, klusēt, triekt par niekiem  
Un skurbt no bezrūpības neizjustas.

Uz skopiem svariem mestas, svārstās lozes?  
Vai ilgi laimēt? Zilētkāre dzisa.  
Kad zelta putns prom no zemes dosies,  
Mums spalva paliks — laisties pāri visam.

\*\*\*

Atstājusi sniega māte  
neba man vairs lidot  
ne man tavām nenorātām  
meitām līdz slidot.  
Koki špetnās pajuzdami mūk zem pašu mizas  
šķērsu sirmam asfaltam šautro baltas bizes  
tavām meitām tik tā darba skriešus velšus barā  
alkšņos šalle kārklos tarba pašas krustatvarā.  
Atvaram ir dēli  
godam nezviedz nekuļ mēles  
brien gar siekstām izmargotām  
virpo zvanu spēles  
ūdens plēšas stiegrojamas  
pacerēs līdz dzīlēm  
zvanu mēles slīpējamas  
smalkām vilnu vīlēm  
pirkstgaliņos nākt jums aušām  
rīt līdz sauli manīs  
visiem kas vien redz un klausās  
zvanu koncerts skanēs

\*\*\*

Aizmirst gražīgus vārdus,  
Aizmirst...  
Jūt asaru vaigs.  
Augšup debesu vārtos  
Aizjoņo bēgošais laiks.

Roka bijīgi klusē.  
Aizgūtnēm pulsi sit.  
Garo kauss,  
Pamests pusē.  
Divpadsmit.

— Mūžam, mūžīgos laikos...  
Dzīvības sastrēgums tvirts.  
Lielāks par pasauli  
Maigums  
Elpo pie sirds.

### SATURS

Priekšvārds	3
<i>Manā dzejā nav jaunvārdu</i>	
"Es avotā biju..."	10
<i>Vējš aizpūš abu pēdas</i>	
Atspīdums saka vairāk...	12
Dzērājpuisi, dzērājpuisi!	
Kas tevi šinī līcī dēstījis...	
Kas bijis tīrs, to neaptraipi...	13
Nenāc šovakar man līdzī...	
Nē, es neiesvaidu sevi...	14
Nelaimīt mana...	
Ko tu raudi, kas kaitēja...	15
Ko gaidi, draugs, no mīlestības...	16
Pats par savu naudu dzēru...	17
Gar logu aizrit saule...	
Pār kalnu korēm debess nolaidās...	18
Cik lēni lāso svece!	
Pietiek, kaimiņ, dzert mums alu!	19
Ak, ozoli...	
Kur esi, augstā romantika?	
Par mani saka: glēvulis...	20

Es acs — visam atvērta biju	21
Nu galā viss starp tevi, mani...	
Nesmejies un nesēro...	22
Ar niedres stiletu uz viņa pelēkā...	
Daugaviet Ul-di...	23
Elpa manējo tvarsta...	
Un tad tu raugies debesīs...	
Sarkanā cepurē novakars...	24
<i>"Es izritēju caur ceļmallapu"</i>	
Lietus lāses	26
Kaili zari maniem ozoliem	
Vai rietu atceries	
Panāc šovakar, ja vēlies	27
Man tava delna šī	28
Bērna rīta dziesma	
Vēdlogā ieskanas vēlīna pūta...	29
Tavas rokas kā irbes lēnas...	
To, kas man nepieder...	
Neatraujies, klausies vēl...	30
Bet, kad tu nāksi rītā...	
Zaļi, zaļi šonakt gaisi...	31
Brokastlaikā tāli zvani...	
<i>Lielāks par pasauli maigums</i>	
Lūgšana	33
Upe sagrauž ledu...	
Urbies cauri debesij...	34
Ai, kādi vārdi!	
Cik mirdzinkoši sarma bērzos aužas...	35
Līgavas zagšana Latgalē	36
Pats līgavas brālis...	37
Var jau notikt...	38
Šūpo vilnis priežu ziedus...	
Līdz sirdij aiziet dzilnas kļiedziens...	39
Gar Daugavu	
Zemes un saules vārdi	41
Aū, aū!...	42
Ar gudriem ļaudīm sarunājos...	
Nevienas tukšas stundas...	43
Atstājusi sniega māte...	
Aizmirst gražīgus vārdus...	44